ՆՈՐ-ԴԱՐ

№ 94 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ Հինգշաբթի 6 Յունիսի **1891** Հինգշաբթի 6 Յունիսի ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 94

Տարեկան 10 րուբլի, վեց ամսով՝ 6 րուբլի, երեք ամսով՝ 3 ր. 50 կ.
ամիսը՝ 1 ր., Համարը 5 կոպեկ։
Բաժանորդ գրուում են Թիֆլիսում մեզանի խմբագրատանը։

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր (բացի սուն օրերից) ժամը 9-ից մինչև 2-ը։ Յայտարարութիւնները ընդունւում են ամեն լեզուներով.
Յայտարարութիւնների բաւին 7 կ., տիկլաճների համար կրկնապատիկ։

Խմբագրութիւն Тифлисъ. Редакція «Норъ-Даръ»
կամ Tiflis. Rédaction «Nor-Dar»

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

Ցունիսի 1-ից մինչև դեկտեմբերի 31-ը «Նոր-Դար»-ին բաժանորդ են գրուում և վճարում են 6 րուբլի 50 կ.։

Թերթին դիմում են բաժանորդ գրուել ցանկացողներն այսպէս՝ Тифлисъ, въ Редакцію газеты „Норъ-Даръ“.

ՒՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագիրներ.
Քրոնիկոն.— Լուրեր։ Դարալագեազցի հայ իւր անտեսական դրութեան մէջ։
Քաղաքական.—Քաղաքական լուրեր։
Խառն լուրեր։
Բանասիրական.— Սկեղեցագիտական նշմարներ։
Տեղեկատու։
Յայտարարութիւններ։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

«ՆՈՐ-ԴԱՐ»-Ի ՀԻՒՍԻՍԱՓԻՆ ԴՈՐՁԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՆ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 4 յունիսի. — Հրատարակուած են հետևեալ օրէնսդրութիւնները. 1) Անմիջական վերահսկողութիւնը պատուաւոր հաշտարար դատաւորների վրայ, որոնք չեն ենթարկուած 2-րդ յօդուածի մէջ լիշուած հաշտարար համագումարներին, պատկանում է նահանգական դատարաններին և 2) առանց պատշաճաւոր քրիստոնէական ծիսակատարութիւնների քրիստոնեային թաղելուն համար, այն դէպքում, երբ վախճանուածի թաղմանը պատշաճաւոր դաւանութեան հոգևորական անձ հրաւիրելն կարելի էր և առանձին գժուարութիւններ չունէր, յանցաւորները բանտարկութեան են ենթարկւում 3 շաբաթից մինչև 3 ամիս։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՈՐՍԱՆ

4 յունիսի

Լոնդոն 84,45, 84,15, 84.45
Բերլին 41,35, 41.20, 41,32½
Պարիզ 33,42,½ 33.30, 33,40

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵԿԵՂԵՑԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

«ԱՄՈՒՍՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐ» Արիստակէս եպիսկոպոսի Սեդրակեան, Մոսկուա 1891.

—

Եթէ ենթադրենք անգամ, որ այս կամ այն պետութիւնը կամ քաղաքացիական հասարակութիւնը գտնում է քայքայման վիճակի մէջ, և բարոյականութիւնը խիստ ընկած է, սակայն քանի որ եկեղեցին քարոզում է մաքուր աւետարան և ժողովուրդը ունկնդիր է, և քանի որ ընտանեկան կեանքը անարատ՝—մինչև այն ժամանակ կազմալուծուող ժողովրդի վերածնութիւնը գրաւական ունի, վիճակն անբուժելի է, երբ ընկում է քայքայուել եկեղեցին ու ընտանիքը և կազմալուծութիւնը այն աստիճանի է հասնում, որ այլ ևս անհնար է վերագունութիւնը

(Мартенсъ, Еписк. Зеланд. «Христ. ученіе о правст.» II հատ. երես 441).

I.

Ամեն մի մտածող հայ, որ եւրոպահռչակ աստուածաբանի և բարոյախօսի դաւանութեան ճշմարտութիւնը կարող է ստուգել ազգերի, մանաւանդ Հայաստան ժողովրդի պատմութեան վկայութիւններով,—անկարող է զսպել իր վրդովմունքը ապագայի մասին՝ եթէ նա մի հայեացք դարձնէ մեր ժողովրդի ներկայ դրութեան վրայ, դիտէ, թէ ինչպէս մեր կեանքի բոլոր ոլորաններում ժխտող ոգին իր քակող, քայքայող ու աւերող ճիրաններով յօշոտում է ամեն բան, որ մեզ համար անգնահատելի գանձ պիտի լինէին։ Այն ամուր հաստատութիւնները, որոնք իրենց մէջ պահել ու պահպանել են հայկական կեանքի պատմական գոյութեան հիմունքը, չարաղէտ դէպքերում վերակենդանութեան գրաւական են եղել՝—այսօր այնքան խախտուել ու տկարացել են, որ նրանց ժամալուտ անկման, կործանման մասին արդէն չարագուշակ մարգարէութիւններ են կատարուում։ Կարելի է արդեօք այս մասին անտարբեր մնալ և չ'վրդովուիլ. մինչդեռ առանց այդ մարգարէութիւնների՝ մեր չորքը կատարուող իրողութիւնները քակտուող, քայքայուող վիճակի ազդարար նշաններ են։ Մի ամրութիւն, որ պաշարուած է արտաքին արհաւիրքով և ներքին ցաւերով, իսկ նրա պահպանութեան համար կարդուած պահապաններն իրենց անփոյթ, գայթակղիչ, մանաւանդ նենգաւոր վարքով նպաստում են այդ արհաւիրքին, այդ ցաւերի սաստկացման՝—մի՞թէ այդ ամրութիւնը կարող է դիմանալ, որքան էլ անառիկ լինի նրա դրութիւնը և անմատչելի։

Նայենք մեր չորքը, առանց նախանձի ու ակնառութեան դիտենք ողորմելի վիճակը այն հաստատութիւնների, որոնցից դուրս Հայաստան ժողովրդի գոյութիւնը մի կեղծիք է, մի պատրանք.—երկուսի մէջ էլ կատարեալ խանգարմունք և խրամատ օրինակարգ սահմանների. օրէնքի տեղ ներգործում է հաճոյքը. հոգու, — կենդանացուցիչ աղբիւրի տեղ՝ ձևը, ծէսը, մեռցնող տառը, այն էլ ինչպէս առաքեալը ասում է՝ «վիճակին նմանագրութեան մէջ մի յօդուած, որ վարչութեանը արգելում լինէր այդ անելու. բայց որ վարչութիւնը որոշում է կայացրել յետաձգել ընդհանուր ժողովը, դրա համար նա իրաւացի չատ պատճառներ ունէր։

Ընդհանուր ժողովին եկել էին մարդիկ կեղծ անդորրագրերով. Կեղծ ինք ասում և միևնոյնը կը կրկնէ մեզ հետ իրաքանչիւր հասկացող և արդարադատ մարդ, երբ իմանայ, որ վարչութեան անդամներից մինը, իրեն վարչութեան նախագահ ընտրել տալու համար, վարչութեան անդամներից և քարտուղարից թաքուն, նրանցից ծածկելով, հենց ընդհանուր ժողովի օրը ձեռք է բերում ապօրինի և գաղտնի կերպով անդորրագրերի 10 տետրներ և ինքը իր կողմից ստորագրում և անդորրագրերը թաքուն ուղարկում կանխաւ նշանակած մարդկանց, որոնցից երևի չատերը անդորրագրերը իբրև ֆետչ ստանալով, գալիս են գիշերը այդ պարոնին քուէ տալու։

Որ ընկերութեան արխիւից գաղտնի անդորրագրերի գրքոյկներ են անհետանում և ինչպէս—այդ չէ խանգում վարչութիւնը և նրա քարտուղարը նոյն իսկ ապրիլի 13-ին երեկոյեան, երբ ընդհանուր ժողովը բանալուց առաջ վարչութեան նիստ անելու առաջարկութիւն է լինում և վարչութեան նախագահը վարչութեան ոչինչ չէ ասում այդ մասին, թէպետև վերջը բացում է, որ նախագահը մասամբ տեղեակ է եղել այդ բանին, որովհետև պահարանի բանալին, ուր արխիվն է գտնւում, լինել է «չփոթուած» դրութեան մէջ տուել վարչութեան այն անդամին, որ վարչութիւնից գաղտնի եկել է մի կերպ անդորրագրերի գրքոյկներ ձեռք ձգելու։

Պէտք է ասել, որ վարչութեան նախագահի երկդիմի վարմունքն է իսկապէս բոլոր տարաձայնութիւնների պատճառը, և չենք կարծում, որ գանուի մէկը, որ նախանձէ նրան նրա կատարած դերի համար։

—

Մեզ հաղորդում են Էջմիածնից իբրև լուր, որ ս. Սինոդի նախանդամ գեր. Երեմիա եպիսկոպոսը առաջարկել է ս. Սինոդի անդամակցութեան համար կանդիդատներ՝ Գրիգորիս և Սեդրակեան եպիսկոպոսներին, նոյնպէս և Անանիա վանն, ինչպէս յայտնի է, երկար ժամանակ հիւանդ էր կոկորդի հիւծախտով։

—

Ցունիսի 3-ին, դիւերը, Անդրկովկասեան երկաթուղու գծի վրայ, Մխիթարովո և Գորի կայարանների միջև անյայտ չարագործներ հեռագրի սիւնից կտրելով վերցրել են հնդկա-եւրոպական հեռագրի թելը 57 սաժէն տարածութեամբ և տարել են իրենց հետ։ Ուրիշ թել է չմնացած։

—

Ցունիսի 4-ին քաղաքային վարչութեան նիստին մէջ առնուրդ էր նշանակուած քաղաքիս լուսատրութիւնը կապալով տալու համար երկու տարի ժամանակով։ Աճուրդին չատ ցանկացողներ էին հաւաքուել։ Կապալը մնաց պ. Մանուկովին՝ իւրաքանչիւր լապտերի համար տարեկան 10 ր. վճարով։ Նախկին կապալառուն, պ. Դոյարը տարեկան իւրաքանչիւր լապտերի համար առնում էր 11 ր. 50 կ.։

—

Ինչպէս յայտնի է, խնդիր էր յարուցուել, որ քաղաքս ունենայ իր սեպհական քիմիական լաբորատորիան։ Քաղաքային խորհրդի յունիսի 3-ի նիստին քննութեան ենթարկելով ֆինանսական յանձնաժողովի այդ մասին ստացած դեկուցումը, հաստատեց այդ դեկուցումը, վճռելով քաղաքիս համար ունենալ սեպհական քիմիական լաբորատորիա։

—

Անցեալ մայիս ամսուայ ընթացքում քաղաքիս դանձարանն ունեցել է մուտք ընդամենը—35,425 ր. 46 կ., ծախք ընդամենը—34,652 ր. 34 կ.։

Յունուարի 1-ից մինչև յունիսի 1-ը մուտք ընդամենը—321,787 ր. 30 կ., ծախք ընդամենը—315,375 ր. 66 կ.։

—

ԽՈՆԱՇԻՆԱԿԻՑ.—Ահա երկու տարի է, որ խեղճ գիւղացիները քրտինք են թափում, հողերը հերկում, բայց արտերն հասնում է թէ չէ՝ մորեխը և կարիւրը վչացնում են։ Այս մայիսի 24-ին կէս օրից յետոյ ժամի 3-ից մինչև 4-ը, ընկուղի մեծութեամբ կարկուտ տեղաց և վչացրեց արտերը, թթենու և խաղողի ծառերը Խոնաշինակում, Ձարտարներում, Քերթում, Քարահունջում, Սո-

տուած, այլ ևս անտանելի խել մը օրէնքը» քարոզում ենք (Մշակ 88 №), իսկ այդ ալիսազուր քարոզներին հաւանութիւնը՝—առաջադիմականութիւն...

Ի հարկէ, այս արտառոց խօսքերը՝ առաւելն որպէս չաղաչուրի չազակրատի դանդաչանք՝ մի առանձին նշանակութիւն չեն կարող ունենալ խելացի մարդու աչքում ազգի կենսական խնդիրների վերաբերմամբ այս ու այն եզրակացութիւնն անելու համար։ «Հին, փըտած, այլ ևս անտանելի» և դրանց նման հազար ու մէկ նախատական անուններով տակաւին ապացոյց չեն, որ այդ օրէնքները արդարև հնացած, փտած ու այլ ևս անտանելի են։ Ալևորաբերի համար ամեն տեսակ օրէնք անտանելի է։ Սակայն այդ խօսքերը հասարակական կարևորութիւն են ստանում նրանով, որ խիստ պաշարած են հասարակաց միտքը և մինչև անգամ դրական արձագանգ, եթէ չասենք կատարեալ ձայնակցութիւն՝ են գտնում այն չրջանում, որ ի վերուստ տեսողութեան է կոչուած՝ այդ օրէնքների, որպէս գերագոյն պատգամների անյեղլի, անվթար,—անխոցոց պահպանու-

սում, Զաւատեղում, Հերհերում, Խրխոնում, Մաւաւսում, Բիլբիլակում, Սոխտարաչէնում, Մաշադի չէնում, Մամբնում, Ղաւախանում, Խաչվաչում, Դռնավարդում, Սղնէքում, Սարուչէնում, Գիշում, Մուշկապատում, Հղորդում, Ննկում, Կաղարձում, Սիպանակչէնում, Ղարադոլադում և ուրիշ շատ գիւղերում. Մայիսի 26 ին ժամի մէկից մինչև 2-ը ցարձեալ այս յիշեալ գիւղերի վրայ կարկուտ տեղաց և ամենին հողի հետ հաւասարեցնելով, այնպիսի հեղեղներ գոյացրեց, որ այս յիշեալ գիւղերից շատ տներ փըչացրեց միջի մարդկանցով և ապրանքով. Խոնաչէն անուանած գետն, որ սկիզբն է առնում Բուղարխան սարից, անցնում է Ննկուն, Ղարադոլադի, Հղորդի, Մուշկապատի, Գիշու, Խոնաչինակի և Ճարտարի հողերով, շատ տներ է փչացնում, բաւական արտեր, այգիներ է քշում, 50 հատ գոմէշ, տաւար, ձի, էշ է քշում. Ջորս ջրաղաց իրենց միջի մարդկանցով, որոնք անձրևն սկսելուց արտերից և այգիներից փախչում են ժնում ջրաղաց, որ ազատուեն անձրևից, բայց ընդհակառակն ջրաղացն իւր պատերովն և միջի մարդկանցով քշում է. Դիակներից շատերն անյայտանում են աւազի տակ և քարերի հորերի մէջ, իսկ 25 մարդ տանում է Գիշու, Խոնաչինակի, Խալաջի այգիների մօտ ափն է ձգում, իսկ մի քանին էլ տանում է մինչև Դաղղանի հողերը. Երեկոյեան դէմ, բոլոր գիւղերի մարդիկ, կանայք լաց ու կոծով ընկնում են գետի ափն և որոնում իրենց անբաղդ սիրելիների դիակները. Այստեղ մի սլաւճմլիկ տեսարան էր ներկայացնում, որին անկարելի էր նայել.

Աւելի տխուր և աղետալի էր նրանց տեսնելն, որոնք չեն կարողանում գտնել իրենց սիրելիների դիակները. Այս խեղդուած մարդկանցից 8-ը Մուշկապատից էր, իսկ մնացածը Հղորդից, Ննկուց, Գիշուց, Խմիչջանից, Աչանից և Ղարադոլադից. Կարկուտից և հեղեղներից մնացած ծառերի և բոյսերի արմատներն էլ մորեխն է փչացնում. Այժմ խեղճ գիւղացիները չը գիտեն որ կողմը գնան, որ կարողանան իրենց տուն և երեխաներին պահպանեն. Այս մասին արդէն պետական տանուտէրներն հաղորդած են տեղիս գաւառապետին, որ ուր հարկն է միջնորդէ, որ խեղճ գիւղացիները տակից չը մեռնեն.

—

ԲԱԳՈՒԻՑ.—Տեղական բորսայի միջոցով վաճառուած է 450,000 պ. հում նաւթ 4½ կոպ. երեք ամսուայ ընթացքում յանձնելու պայմանով. 500,000 պ. 3½ կոպէկ հում նաւթ Սեւ քաղաքի նաւամատոյցներում յանձնելու. Կերոսինի մեծաքանակ առևտուր չէ լինում, բայց նախօրօք տարեկան վաճառուածներից. Ներկայումս գնողները, նոյնպէս վաճառողները 1—2 ամիս ժամանակով են կապակցում. Կերոսինն երկաթուղու կայարանում կաթսաներով արժէ 7½, նաւթը 3—3¼ կ., նաւթ. մնացորդը 4—4½. Գները անհաստատ են, տրամադրութիւնը թոյլ.

—Գարսից զուան արծաթ դրամը ռուսաց առևտրաշուկին արժէ 1 թումանը 2 ր. 66—2ր. 66½ կ. Գները բարձրանում են.

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ ճեմարանի վերատեսուչ գերապատիւ Սարգիս եպիսկոպոսը ճեմարանը էջմիածնի համար հրաժարեցրել է բոլոր վերակացուներին, ի թիւս որոնց և ճեմարանն աւարտած սարկաւագ-վերակացուներին և նրանց տեղը նշանակել է Գէորգ աբեղայ Ռշտունուն, իսկ իբրև սրան օգնականներ նշանակել է ճեմարանի դեռ չ'աւարտած աշակերտներից երկու հոգու.

—

ՇՈՒՇՈՒԻՑ.—Այս օրերս յօգուտ «Հայոց բարեգործական ընկերութեան» տեղական ճիւղի երեկոյթ կար օրիորդաց Մարիամեան ուսումնարանում. Ցաւելով պէտք է ասել, որ մեր չուչեցիներն ուշադրութիւն չէին դարձրել երեկոյթին և երեկոյթը փայլում էր չուչեցիների բացակայութեամբ.

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Տեղային մի լուսանկարի մօտ երկու պարոններ իրենց լուսանկար պատկերները հանել են տուած Վարդան Մամիկոնեանի հագուստով. Դրանցից մէկը բաւական նման է թէ պատմական հագուստով և թէ բռնած դիրքով, իսկ միւսը սրա հակապատկերն է ներկայանում. Բանը նրանումն է, որ պարոնը կամեցել է թէ իրեն նմանեցնել և թէ Վարդանին, այդ պատճառով փոխանակ միւսինի նման դիմակ կամ արհեստական միրուք դնելու, ուղղակի իրեն պատկերովն է քաշուել.

—«Նոր-Դար»-ի անցեալ համարներից մէկում գրել էի, որ մայիսին աճուրդով ծախուելու են տաժանակիր աշխ. դատապարտուած նախկին Սեբաստիայի, բայց այժմեան արքունական հոդերը. Աճուրդը նշանակուած էր անցեալ չաբաթ. Ծախուեց միայն 10—11 հոգաբաժին. իւրաքանչիւրը բաղկացած 720 քառակ. սաժ., 400 ր. սկսած մինչև 600 ր.. Գների էժանութեան պատճառով, աճուրդն անորոշ ժամանակով յետաձգեցին.

—

ԲԱԳՈՒԻՑ. — Անբարոյականութիւնը գնալով խոր արմատներ է ձգում մեր երիտասարդների մէջ, քացառութիւնը չատ չնչին տոկոսն է կազմում, իսկ մեծամասնութիւնը կորած է. Ներկայումս մեզանում սովորական բան է դարձել լսել, թէ այն ինչ երիտասարդն այս ինչ աւազակութեան մէջ և բռնուել. այս ինչ երիտասարդն իւր համար օրինաւոր ամուսին է ընտրել հասարակաց տնից, այն ինչ տղան պոռնկանոցում ինքնասպանութեան փորձ է արել, սիրահարուած լինելով մի պոռնիկ կնոջ վրայ. քայց վերջինիս կողմից փոխադարձ սէր չգտնելուն պատճառով «ատրճանակել» է իրեն և տարիպածուին. Ամուսնանալ, թողնել ընտանիքն, ամբողջ գիշերներով թափառել հասարակաց տներում և գրեթէ ամեն հաշիւներից դրդուած վնասել ընկերոջ և չրջամոլիների յարձակման ենթարկել սալ—սրանք սովորական բաներ են դարձել. Այժմ էլ դուրս են եկել մի տեսակ «Քէօչեքներ», որոնք անատորագիր նամակներով դիմում են խաղէյիններին պլատոնական գրուածքներով, իբր թէ իւր գործակատարն այս ինչ մարդի հետ մտադիր է մագապինը կողոպտելու, և այլն.

—

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՑ ԹԻԹԵՐՈՒՄ ԿԱՐԻՈՒՄ ԵՆՔ.

—Կաթող'կոսական Տեղակալ Գեր. Եպիսկոպոսի կողմէ առ Ամեն. Տ. Խորէն Ս. Գաթողիկոս Հայրն ուղղեալ Կոնդակ մը, որ երէկ (մայիսի 30-ին) հասաւ ի Գաթրիարքարան, պաշտօնապէս ծանուցած է թէ ռուսական կառավարութեան հետ եղած կարգադրութեամբ՝ որոշուած է կաթողիկոսական ընտրութիւնը կատարել 1892 մայիսի 3-ին և թէ հրաւիրագրերն ի մօտոյ պիտի ղրկուին.

—Զարեհփան Ս. Աստուածածնի ուխտատունացութեան առթիւ, ըստ սովորութեան ճանապարհայ անդորրութիւնն ապահովելու համար աւնն միջոցներ ձեռք առնուած են. Բաց ի վանքին գօրաճիներէն որք աւնն առաւօտ մին՝ Նիկոմիդիայէն ճամբայ ելլողներուն և միւսը՝ վանքէն վերադարձող ուխտաւորաց կ'առաջնորդեն, չնորհիւ տեղական կառավարութեան բարեխնամ տնօրէնութեան, պէտք եղածին չափ ձիաւոր ոստիկանք ճամբուն վրայ կը հսկեն, մէկ մասն Ուզուն Օրմանէն մինչև Մէչէ Գէօբրիւսի և միւսներն անտի ի վանս ճանապարհորդաց երթեւեկութիւնը կ'ապահովեն.

—Եգիպտական լրագրաց մէջ գոհունակութեամբ կը կարդանք թէ Բարձր. Խիվը պատուանշան մը չնորհած է Վահմ. Պօղոս փաշային, որդի Եգիպտոսի նախկին նախարարապետ Բարձր. Նուպար փաշային.

—Ռըվիւ- փէ Տէս Մօնդ հռչակաւոր ֆրանսական հանդիսին մայիս 15-ի թիւին մէջ կը տեսնենք Գալուստ էֆէնտի Ս. Կիւլպէնկեանի մէկ ուսումնասիրութիւնն Ափշըրոնեան թերակղզւոյն (Կաւկասիա) և ռուսական քարիւղին վրայ. Այս յօդուած, որ 42 էջեր կը գրաւէ, թէնի և մէկզմէկէ նման երկու չանաւոր ակադեմականներու յօդուածներուն մէջտեղ հիւրընկալուած, մեծ պատիւ կը բերէ երիտասարդ հայ գիտնականին, որ իւր քննած արուեստական և ճարտարագիտական նիւթին խորին հմտութիւն կը ցուցնէ, տեղւոյն վրայ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարած լինելով. Գալուստ էֆէնտի, Լոնտոնի Համալսարանէն վկայեալ ճարտարագէտ, և անդամ Բրիտանեան Ընկերութեան Աչխարհագրաց, իւր արուեստական և գիտական հմտութեան հաւասար քաջ վարժութիւն մը կը ցուցնէ ֆրանսերէն լեզուի, զոր մայրենի լեզուին պէս կը գրէ.

—Այս օրերս Բարիզէն մայրաքաղաքս վերադարձաւ երիտասարդ հայ արձանագործ մը, Յակոբ էֆէնտի Արապեան, որուն յառաջդիմութիւնը գեղարուեստի այդ գերազանց ու վեհագոյն ճիւղին մէջ՝ ճչմարիտ ուրախութեամբ կը լեցունէ հայ տաղանդին բոլոր բարեկամները. Երիտասարդ արուեստագէտը, Կ. Պոլսոյ կայս. գեղարուեստից վարժարանին չըրջանն աւարտելէ յետոյ, իր արուեստը կատարելագործած է նախ ի Հռոմ, այցելելով միանգամայն Իտալիոյ գեղարուեստական գլխաւոր կեդրոնները, և ապա ի Բարիզ, ուր, գեղարուեստից վարժարանին աշակերտելէ յետոյ, նախ Ֆալկիէռի և ապա Շաբիւի արհեստանոցներուն մէջ գրաւած է իր մեծանուն վարպետներու ուշադրութիւնն ու համակրանքը. Էնտիթիթի մեծագոյն պարծանքներէն մին, Շաբիւ, փառօք ու պատիւ բեռնաւորեալ, իր մահուանէն դեռ քիչ առաջ կ'ներթար հետաքրքրութեամբ ու սիրով այցելել իր աշակերտին մէկ նոր գործն անոր արհեստանոցին մէջ, և ջերմ խօսքերով կը յայտներ իր գոհունակութիւնը. Գեղարուեստից այս հանճարեղ աշակերտին կը մաղթենք իր աշխատութեանց գնահատումն և իր կարողութեան արդիւնաւորումը Կ. Պոլսոյ արուեստասէրներէն.

—Առանձալ նահանգին Խտարէլի մուդիր որոշած է՝ բնակութիւն հաստատելու համար Հաճըն գաւառակը ղրկել 200 տուներ կովկասցի այն գաղթականներն, որք այժմ Իչիլ կը գտնուին իբրև հիւր.

—

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶՑԻ ՀԱՑԸ ԻՒՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—

Թէև Դարալագեազի կլիման, կանաչ լեռները խիստ չարժար են անասնակերի վրայ ձգուած սառները, այսու ամենայնիւ անկարելի էր ժխտել, որ արդարև այդ ժամանակ հայկական գերդաստանը մի ինչ-որ է հիմնիչ ախտով բռնուել է և գտնւում է վտանգի մէջ. Եթէ հետց այն ժամանակ քաջութիւն ու հեռատեսութիւն ունենայինք իրաց վիճակը լրջութեամբ գննելու, իսկոյն կիմանայինք, որ այդ ախտը տակաւին մահագոյժ չէ. ապաքինութիւնը և հնարաւոր է և դիւրին, միայն հարկաւոր էր փոքր ինչ արթնութիւն, փոքր ինչ եռանդ և փոքր ինչ գիտութիւն, իմաստութիւն. Այդ ախտը մի տեսակ երաչտութեան հետևանք էր. Բազդի չարաղէտ բերմամբ հայկական գերդաստանի ներքին կեանքը պահպանող և զարթնեցնող կենդանատար չրի կենդանի աղբիւրը խցուել էր. Այդ երաչտութիւնն ինքն ըստ ինքեան մի նպաստաւոր հանգամանք էր, որ փչած հոգմերի սարսափած փուչին՝ ապահանիչ ուժիճի նման՝ թանձր կեղևով նստէին հայկական գերդաստանի պատկերի վրայ և խանգարէին նրա բնականոն գործառնութիւնը.

Ինչ ասել կուզէ, որ «առաջադիմականութեան» օրգանի երբեմն քամահրանքի ենթարկուած լուսաւորականները օգտուելով այս հանգամանքից, անարգել չարունակեցին իրենց փորձերը. Ոչ մի կողմից արգելք չգտնելով, ընդհակառակը ամեն կողմից նպաստաւոր պայմաններ և առիթ՝ նրանք իրենց տենդենցիական փորձերի մէջ այնքան առաջ գնացին, որ այսօր ներկայացնում են մի խրոխտ ոյժ և հեղեղի սաստկութիւն ունեին, նը բանք կազմակերպած են մի գործադիր առաքելութիւն՝ բաւականին մշակուած ղրականո թեամբ և օրգանով. Այդ բանակը «անձնական օրինակով» ցոյց է տալիս այլազգ կեանքի ոչնչանալի գերազանցութիւնը, յարմարութիւնները մեր ազգային կեանքի արդիւնքների Ղրականութեան կատարած գերի նշանակութեան մասին աւելորդ է. Նրա գերը աւելի գործօն է և արդիւնաւոր, որովհետև բանակի անձնական օրինակը չի կարող ազդել,—գրականութիւնը չունի է. Նա պատրաստում է մտքերը տենդենցիական գրականութեան յատուկ ներգործութեամբ. Այդ պատրաստութեան մէջ ուսուցչի պաշտօնը կատա-

---

թեան համար. Եթէ ազն անհամեցնի, իւ համեմեցնի.

Պատկերացնենք մեր խօսքերը կեանքի ու գրականութեան գծագրութեամբ, որպէս զի աւելի պարզութեամբ տեսնուի, թէ ինչպիսի առաջադիմական գաղափարներ արծարծում ենք գերդաստանի և ամուսնական հաստատութեանց մասին, և թէ ուր են հանում մեր առաջադրութիւնները.

Վաղուց է արդէն, որ մենք պարծանքով յիշում էինք, թէ ինչպէս Եւրոպայի անուանի դիտնականները և ճանապարհորդները զարմացած մնացել են, տեսնելով «Հայերի գերդաստանական կեանքի գերազանցութիւնը և այն վսեմ ու բարոյական սկզբունքները, որոնց վրայ հիմնուած են գերդաստանական յարաբերութիւնները և մանաւանդ գերդաստանի մէջ կնոջ բռնած բնական դիրքը». (Մշակ. 1873 № 20).

Վաղուց է արդէն, որ այս մեր օրուայ «առաջադիմականութեան» օրգանը դնահատելով մի հեղինակաւոր եւրոպացու, տիեզերահռչակ Մոլտկէի տուած վկայութիւնը վերոյիշեալ ժողովրդի նախօրօք տարեկան վաճառուածներից. Ներկայումս գնողները, նոյնպէս վաճառողները 1—2 ամիս ժամանակով են կապակցում. Կերոսինն երկաթուղու կայարանում կաթսաներով արժէ 7½, նաւթը 3—3¼ կ., նաւթ. մնացորդը 4—4½. Գները անհաստատ են, տրամադրութիւնը թոյլ.

—Գարսից զուան արծաթ դրամը ռուսաց առևտրաշուկին արժէ 1 թումանը 2 ր. 66—2ր. 66½ կ. Գները բարձրանում են.

—

ԷՋՄԻԱԾՆԻՑ մեզ հաղորդում են, որ ճեմարանի վերատեսուչ գերապատիւ Սարգիս եպիսկոպոսը ճեմարանը էջմիածնի համար հրաժարեցրել է բոլոր վերակացուներին, ի թիւս որոնց և ճեմարանն աւարտած սարկաւագ-վերակացուներին և նրանց տեղը նշանակել է Գէորգ աբեղայ Ռշտունուն, իսկ իբրև սրան օգնականներ նշանակել է ճեմարանի դեռ չ'աւարտած աշակերտներից երկու հոգու.

—

ՇՈՒՇՈՒԻՑ.—Այս օրերս յօգուտ «Հայոց բարեգործական ընկերութեան» տեղական ճիւղի երեկոյթ կար օրիորդաց Մարիամեան ուսումնարանում. Ցաւելով պէտք է ասել, որ մեր չուչեցիներն ուշադրութիւն չէին դարձրել երեկոյթին և երեկոյթը փայլում էր չուչեցիների բացակայութեամբ.

—

ԲԱԹՈՒՄԻՑ.—Տեղային մի լուսանկարի մօտ երկու պարոններ իրենց լուսանկար պատկերները հանել են տուած Վարդան Մամիկոնեանի հագուստով. Դրանցից մէկը բաւական նման է թէ պատմական հագուստով և թէ բռնած դիրքով, իսկ միւսը սրա հակապատկերն է ներկայանում. Բանը նրանումն է, որ պարոնը կամեցել է թէ իրեն նմանեցնել և թէ Վարդանին, այդ պատճառով փոխանակ միւսինի նման դիմակ կամ արհեստական միրուք դնելու, ուղղակի իրեն պատկերովն է քաշուել.

—«Նոր-Դար»-ի անցեալ համարներից մէկում գրել էի, որ մայիսին աճուրդով ծախուելու են տաժանակիր աշխ. դատապարտուած նախկին Սեբաստիայի, բայց այժմեան արքունական հոդերը. Աճուրդը նշանակուած էր անցեալ չաբաթ. Ծախուեց միայն 10—11 հոգաբաժին. իւրաքանչիւրը բաղկացած 720 քառակ. սաժ., 400 ր. սկսած մինչև 600 ր.. Գների էժանութեան պատճառով, աճուրդն անորոշ ժամանակով յետաձգեցին.

—

ԲԱԳՈՒԻՑ. — Անբարոյականութիւնը գնալով խոր արմատներ է ձգում մեր երիտասարդների մէջ, քացառութիւնը չատ չնչին տոկոսն է կազմում, իսկ մեծամասնութիւնը կորած է. Ներկայումս մեզանում սովորական բան է դարձել լսել, թէ այն ինչ երիտասարդն այս ինչ աւազակութեան մէջ և բռնուել. այս ինչ երիտասարդն իւր համար օրինաւոր ամուսին է ընտրել հասարակաց տնից, այն ինչ տղան պոռնկանոցում ինքնասպանութեան փորձ է արել, սիրահարուած լինելով մի պոռնիկ կնոջ վրայ. քայց վերջինիս կողմից փոխադարձ սէր չգտնելուն պատճառով «ատրճանակել» է իրեն և տարիպածուին. Ամուսնանալ, թողնել ընտանիքն, ամբողջ գիշերներով թափառել հասարակաց տներում և գրեթէ ամեն հաշիւներից դրդուած վնասել ընկերոջ և չրջամոլիների յարձակման ենթարկել սալ—սրանք սովորական բաներ են դարձել. Այժմ էլ դուրս են եկել մի տեսակ «Քէօչեքներ», որոնք անատորագիր նամակներով դիմում են խաղէյիններին պլատոնական գրուածքներով, իբր թէ իւր գործակատարն այս ինչ մարդի հետ մտադիր է մագապինը կողոպտելու, և այլն.

—

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՑ ԹԻԹԵՐՈՒՄ ԿԱՐԻՈՒՄ ԵՆՔ.

—Կաթող'կոսական Տեղակալ Գեր. Եպիսկոպոսի կողմէ առ Ամեն. Տ. Խորէն Ս. Գաթողիկոս Հայրն ուղղեալ Կոնդակ մը, որ երէկ (մայիսի 30-ին) հասաւ ի Գաթրիարքարան, պաշտօնապէս ծանուցած է թէ ռուսական կառավարութեան հետ եղած կարգադրութեամբ՝ որոշուած է կաթողիկոսական ընտրութիւնը կատարել 1892 մայիսի 3-ին և թէ հրաւիրագրերն ի մօտոյ պիտի ղրկուին.

—Զարեհփան Ս. Աստուածածնի ուխտատունացութեան առթիւ, ըստ սովորութեան ճանապարհայ անդորրութիւնն ապահովելու համար աւնն միջոցներ ձեռք առնուած են. Բաց ի վանքին գօրաճիներէն որք աւնն առաւօտ մին՝ Նիկոմիդիայէն ճամբայ ելլողներուն և միւսը՝ վանքէն վերադարձող ուխտաւորաց կ'առաջնորդեն, չնորհիւ տեղական կառավարութեան բարեխնամ տնօրէնութեան, պէտք եղածին չափ ձիաւոր ոստիկանք ճամբուն վրայ կը հսկեն, մէկ մասն Ուզուն Օրմանէն մինչև Մէչէ Գէօբրիւսի և միւսներն անտի ի վանս ճանապարհորդաց երթեւեկութիւնը կ'ապահովեն.

—Եգիպտական լրագրաց մէջ գոհունակութեամբ կը կարդանք թէ Բարձր. Խիվը պատուանշան մը չնորհած է Վահմ. Պօղոս փաշային, որդի Եգիպտոսի նախկին նախարարապետ Բարձր. Նուպար փաշային.

—Ռըվիւ- փէ Տէս Մօնդ հռչակաւոր ֆրանսական հանդիսին մայիս 15-ի թիւին մէջ կը տեսնենք Գալուստ էֆէնտի Ս. Կիւլպէնկեանի մէկ ուսումնասիրութիւնն Ափշըրոնեան թերակղզւոյն (Կաւկասիա) և ռուսական քարիւղին վրայ. Այս յօդուած, որ 42 էջեր կը գրաւէ, թէնի և մէկզմէկէ նման երկու չանաւոր ակադեմականներու յօդուածներուն մէջտեղ հիւրընկալուած, մեծ պատիւ կը բերէ երիտասարդ հայ գիտնականին, որ իւր քննած արուեստական և ճարտարագիտական նիւթին խորին հմտութիւն կը ցուցնէ, տեղւոյն վրայ լուրջ ուսումնասիրութիւններ կատարած լինելով. Գալուստ էֆէնտի, Լոնտոնի Համալսարանէն վկայեալ ճարտարագէտ, և անդամ Բրիտանեան Ընկերութեան Աչխարհագրաց, իւր արուեստական և գիտական հմտութեան հաւասար քաջ վարժութիւն մը կը ցուցնէ ֆրանսերէն լեզուի, զոր մայրենի լեզուին պէս կը գրէ.

—Այս օրերս Բարիզէն մայրաքաղաքս վերադարձաւ երիտասարդ հայ արձանագործ մը, Յակոբ էֆէնտի Արապեան, որուն յառաջդիմութիւնը գեղարուեստի այդ գերազանց ու վեհագոյն ճիւղին մէջ՝ ճչմարիտ ուրախութեամբ կը լեցունէ հայ տաղանդին բոլոր բարեկամները. Երիտասարդ արուեստագէտը, Կ. Պոլսոյ կայս. գեղարուեստից վարժարանին չըրջանն աւարտելէ յետոյ, իր արուեստը կատարելագործած է նախ ի Հռոմ, այցելելով միանգամայն Իտալիոյ գեղարուեստական գլխաւոր կեդրոնները, և ապա ի Բարիզ, ուր, գեղարուեստից վարժարանին աշակերտելէ յետոյ, նախ Ֆալկիէռի և ապա Շաբիւի արհեստանոցներուն մէջ գրաւած է իր մեծանուն վարպետներու ուշադրութիւնն ու համակրանքը. Էնտիթիթի մեծագոյն պարծանքներէն մին, Շաբիւ, փառօք ու պատիւ բեռնաւորեալ, իր մահուանէն դեռ քիչ առաջ կ'ներթար հետաքրքրութեամբ ու սիրով այցելել իր աշակերտին մէկ նոր գործն անոր արհեստանոցին մէջ, և ջերմ խօսքերով կը յայտներ իր գոհունակութիւնը. Գեղարուեստից այս հանճարեղ աշակերտին կը մաղթենք իր աշխատութեանց գնահատումն և իր կարողութեան արդիւնաւորումը Կ. Պոլսոյ արուեստասէրներէն.

—Առանձալ նահանգին Խտարէլի մուդիր որոշած է՝ բնակութիւն հաստատելու համար Հաճըն գաւառակը ղրկել 200 տուներ կովկասցի այն գաղթականներն, որք այժմ Իչիլ կը գտնուին իբրև հիւր.

—

ԴԱՐԱԼԱԳԵԱԶՑԻ ՀԱՑԸ ԻՒՐ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

—

Թէև Դարալագեազի կլիման, կանաչ լեռները խիստ չարժար են անասնակերի վրայ ձգուած սառները, այսու ամենայնիւ անկարելի էր ժխտել, որ արդարև այդ ժամանակ հայկական գերդաստանը մի ինչ-որ է հիմնիչ ախտով բռնուել է և գտնւում է վտանգի մէջ. Եթէ հետց այն ժամանակ քաջութիւն ու հեռատեսութիւն ունենայինք իրաց վիճակը լրջութեամբ գննելու, իսկոյն կիմանայինք, որ այդ ախտը տակաւին մահագոյժ չէ. ապաքինութիւնը և հնարաւոր է և դիւրին, միայն հարկաւոր էր փոքր ինչ արթնութիւն, փոքր ինչ եռանդ և փոքր ինչ գիտութիւն, իմաստութիւն. Այդ ախտը մի տեսակ երաչտութեան հետևանք էր. Բազդի չարաղէտ բերմամբ հայկական գերդաստանի ներքին կեանքը պահպանող և զարթնեցնող կենդանատար չրի կենդանի աղբիւրը խցուել էր. Այդ երաչտութիւնն ինքն ըստ ինքեան մի նպաստաւոր հանգամանք էր, որ փչած հոգմերի սարսափած փուչին՝ ապահանիչ ուժիճի նման՝ թանձր կեղևով նստէին հայկական գերդաստանի պատկերի վրայ և խանգարէին նրա բնականոն գործառնութիւնը.

Ինչ ասել կուզէ, որ «առաջադիմա-

---

*) Միշտ № 20-ը, սա էլ նշանաւոր է. Խմբ.

պահութեան, բայց չը նայելով սրան, անտանապահութիւնն այստեղ ընկած է և ընկնում է օրէցօր. Անտանապահութիւնը գարալագեազցոց երկրորդական պարագումնքն է հողագործութիւնից յետոյ. չատ քիչ տուն կը գտնուի, որ անասուն չունենայ այստեղ. Ամենչ չատ տարածուած է ոչխարը և տաւարը սրանից յետոյ ձին, էշը, գոմէշը և ջրին. Հարուստ անասնատէրը նա որը ունի 60—100—200 գլուխ ոչխ և 20—40 կով տաւար. միջակ անասնատէրը 20—60 գլուխ ոչխար և 10—2 կով տաւար. մատակ ձի 1—5, էշ և գոմէշ քիչ տներ ունին, այն էլ մի կամ երկու հատ.

Անտանապահութիւնն ընկնելու պատճառն այն է, որ այստեղ գժտարութեամբ է պահւում անասունը. Խոտ գիւղացին ձմեռը միայն ընկնելիս ու մաշ լինում, թէ ինչպէս պէտք պահէ անասունը. Եթէ Աստուած չան չորային էլ (երաչտ) եղաւ տարին, ուստ խոտի հունձ չունեցաւ գիւղացին լաւ կորած է նրա ապրանքը. Ձմեռան արօտատեղ իսկի չըկայ, սրա համար, հարկադրուած, նա իւր անասուններին համար մի արտ աւուցայտ կամ կոռնկայ է ցանում, որից 500—1000 խուրձ խոտ կարող է հնձել և սրանով «սև կապուտ» օրով, մի քիչ էլ սրանից նրանից ծախ առնելով ան ու դողով մի փորը կուշտ միաւ ծածկած, գարուն է քցում տաւար ու ոչխարը և չան անգամ կոտորում է իւր ողջ հոտը. Այնպէս տարիներ են պատահում, որ երբ ձմեռը սաստիկ է լինում, գետնի քանդում են չայիր են հանում, իսկ ծառերի ճիւղեր են կտրատում ժամ ըրդում և կամ ձիւնի տակից հոս-կոտ են հանում, օթաղներով արժատները սաստիկ ծեծում և տալիս են տաւարին. Այդպիսով անց են կացնում ձմեռը.

Գարունն սկսելուն պէս գիւղացին դուրս է հանում անասուններն, բայց էլի արօտ չը կայ. նա լցնում է ցանած արտերի-հանդերի արանքում գըտնուած խոզաններում և չատ անգամ սխալմամբ, թէ դիտմամբ թողնում է կանաչ ցորենի մէջ, ասելով. «Ջհանդամ որ լինճ էլ մի լաւ կը ծեծեն. չէ որ ապրանքս կը կչտանայ». Մէկել տեսնում ես ղորուզչին (полевой сторожъ) կամ կանաչ ցորնի տէրն եկաւ, կռիւ սկսեց, կամ սրա կամ նրա գլուխը կարմրեց արիւնով ու վազկին չինական դատաւորների մօտ. Հարցրեցէք մի չինական տանուտէրից և նա ցոյց կտայ ձեզ, թէ տարուայ ընթացքում որքան կերցրած արտի, այգու արձանագրութիւններ է կազմել և քանի վճռներ ու գանգատներով լցրել են չինական դատաւորներն իրենց գրքերը.

կան» օրգանի երբեմն քամահրանքի ենթարկուած լուսաւորականները օգտուելով այս հանգամանքից, անարգել չարունակեցին իրենց փորձերը. Ոչ մի կողմից արգելք չգտնելով, ընդհակառակը ամեն կողմից նպաստաւոր պայմաններ և առիթ՝ նրանք իրենց տենդենցիական փորձերի մէջ այնքան առաջ գնացին, որ այսօր ներկայացնում են մի խրոխտ ոյժ և հեղեղի սաստկութիւն ունեին, նը բանք կազմակերպած են մի գործադիր առաքելութիւն՝ բաւականին մշակուած ղրականո թեամբ և օրգանով. Այդ բանակը «անձնական օրինակով» ցոյց է տալիս այլազգ կեանքի ոչնչանալի գերազանցութիւնը, յարմարութիւնները մեր ազգային կեանքի արդիւնքների Ղրականութեան կատարած գերի նշանակութեան մասին աւելորդ է. Նրա գերը աւելի գործօն է և արդիւնաւոր, որովհետև բանակի անձնական օրինակը չի կարող ազդել,—գրականութիւնը չունի է. Նա պատրաստում է մտքերը տենդենցիական գրականութեան յատուկ ներգործութեամբ. Այդ պատրաստութեան մէջ ուսուցչի պաշտօնը կատա-

ՀՈԴՎԱԾՈՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ս. ՏԻՐ-ՄԱՏԵՈՍՅԱՆ

Ամեն ինչ ունի իր վախճանը, ասում է իմաստունը, և ես էլ ուզում եմ ասել, որ ամեն ինչ ունի իր սկիզբը։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սկիզբը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ մանկությունը, իմ պատանեկությունը, իմ երիտասարդությունը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ ուրախությունները, իմ տխրությունները, իմ հաջողությունները, իմ անհաջողությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ հույսերը, իմ հավատը, իմ սերը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ ատելությունները, իմ կասկածները, իմ հիասթափությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ ընկերները, իմ թշնամիները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ ուսուցիչները, իմ աշակերտները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի գրքերը, իմ սիրելի երգերը, իմ սիրելի նկարները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի քաղաքները, իմ սիրելի գյուղերը, իմ սիրելի բնությունը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի կենդանիները, իմ սիրելի թռչունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ծաղիկները, իմ սիրելի ծառերը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ուտելիքները, իմ սիրելի խմիչքները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի հագուստները, իմ սիրելի կոշիկները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի զբաղմունքները, իմ սիրելի զվարճությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ուրախությունները, իմ սիրելի տխրությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի հաջողությունները, իմ սիրելի անհաջողությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի հույսերը, իմ սիրելի հավատը, իմ սիրելի սերը, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ատելությունները, իմ սիրելի կասկածները, իմ սիրելի հիասթափությունները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ընկերները, իմ սիրելի թշնամիները, ինչպես ամեն մի մարդ։ Ես էլ ունեցել եմ իմ սիրելի ուսուցիչները, իմ սիրելի

թուժ, ինչպէս այս դէպքումն են արել Ժբարաղաբար այս նախապաշարմունքը տարածուած է ոչ թէ միայն հասարակ ժողովրդի մէջ, այլ և այսպէս կոչուած կրթուած դասակարգի մէջ։

Խուզարկութիւնը ոչինչ չկարողացաւ գտնել և յանցաւորները չէն գտնուած։

Ժողովրդի մէջ արագութեամբ լուր տարածուեցաւ (որ, երևի, իրենք ոճրագործներն էին տարածել), թէ սպանուածը հրէայ-դերձակի աղջիկը չէ և նրա անունը ոչ թէ Բուբլիա Սարդա է, այլ Մարիա Դեսիլ, որ քրիստոնեայ աղջիկ է, և որին իբր թէ իւր կեղծ հայրը մի քանի տարի առաջ գողացել է ոճնի համար մորթելու նպատակով։ Այն ժամանակ պրեֆեկտը հրամայեց տպած յայտարարութիւններ ցրել, որոնց մէջ հիմնուելով հաստատ տղբիւրների վրայ, աշխատում էր ժողովրդին համոզել, որ սպանուածն իսկապէս հրէայ է, բայց իզուր։ Նախապաշարուած կորֆուցիները պատասխանում էին յայտարարութեան թղթերը, ասելով թէ բերուած հիմքերը սուտ են, իսկ պրեֆեկտն ու քննիչները կաշառուած են Բոտչիլդից։ Ցուզմունքը խիստ ահագնանում էր. ամբոխը խումբ-խումբ գնում էր դէպի պրեֆեկտի տունը, պահանջելով, որ հրէաների քաղաքացիական իրաւունքները ոչնչացնուեն։ Սկսեցին հրէաների անների լուսամուտների ապակիները կոտրատել և քարեր արձակել հրէաների վրայ։ Անմիջապէս մի ջոգներ ձեռք առնուեցին հրէաներին պահպանելու համար և պահնորդների խմբեր կանգնեցրին հրէաների թաղերը տանող բոլոր փողոցների ծայրին, իսկ մէջ տեղում զօրանոց էր կազմուած 130 հոգի զինուորով գնդապետ Բոյարինի հրամանատարութեան տակ։

Մի քանի հրէաներ գլուխից քաղաք էին դառնում կառքով գլուզացու չորեր հագած, բայց չուկայում նրանց ճանաչեցին և սկսեցին նախ քարեր արձակել կառքի վրայ, ենթադրելով, որ կառքի մէջ փոքրիկ երեխաներ էլ կային, յետոյ կառքը կանգնեցրին, զուրս հանեցին վախից կիսամեռ հրէաներին և անխըղճաբար սկսեցին ծեծել, որի ժամանակ մինի ձեռքը կոտրեցին։ Վրայ հասած զինուորներն աղատեցին հրէաներին։ Հետեւալ օրը հրէաների թաղում, չնայելով պահնորդների խմբին, երկու անպիտան մարդիկ հրացան արձակեցին փողոցով անցնող մի հրէայ կնոջ վրայ, գնդակն անցաւ փորով. վիրաւոր կինը մի հրաչքով ըղջրովին առողջացաւ, իսկ մարդասպանները ձերբակալուեցին։ Հալածուած հրէաների մեծամասնութիւնը աղքատ մարդիկ են, որոնք իրենց ընտանիքի հետ ապրում են առօրեայ աշխատանքով։ Վախենալով տնից դուրս գալու, նրանք մինչև անգամ ջրից զրկուած էին մնում։ Սպանուածներին չէին կարողանում թաղել. այդ օրերը մնում էր երեխայ մի քանի օր ծածկուած մնաց աւազի տակ և, վերջապէս, գիշերով մի կերպ կարողացան թաղել։

Մի քանի օր համեմատաբար խաղաղ անցաւ, մինչև ապրիլի 30-ը։ Այդ օրը դանակով սպանուած էր իրենց թաղով անցնող մի հրէայ, մի ուրիշը գնդակով մահացու վէրք էր ստացել, որ և երկու օրից յետոյ մեռաւ, և թեթև վիրաւորուած էր մի զինուոր։ Սպանուածի ընտանիքը, կինն և 8 հոգի երեխաները բոլորովին աղքատ մնացին։ Սպանողներից մինը գտնուած է. դա նախկին մի ժանդարմ է Ստինի անունով, որ մի քանի տարի առաջ արձակուած էր սպանութեան համար տասը տարուայ բանտարկութիւնից։ Բայց պահնորդ զինուորները չեն կամենում դրան, որի համար և 8 զինուոր զինուորական դատի կ'ենթարկուեն։

Այս անցքից յետոյ, կառավարութիւնը կարևոր համարից կորֆուցի զինուորների տեղ ուրիշ զինուորներ կանգնեցնել 200 զինուոր ուղարկեց (ներկայումս Կորֆուում 800 զինուոր կայ)։ Զերբակալութիւններն աչքի էին գնում ոչ-կորֆուցի զինուորների ձեռքով, և բանտերը հարստացան 50-ից աւելի բռնուածներով։ Մի քանի օրից յետոյ դատի պէտք է ենթարկուեն անկարգութիւնների համար յանցաւոր ճանաչուածները։

Կառավարութիւնը 5,000 ֆրանկ է նուիրել վնասուած հրէայ ընտանիքների օգտին. նոյն նպատակով 500 ֆր. է նուիրել ֆրանսիական նախկին կայսրուհի Եւգենիան, որ այդ միջոցներին անցնում էր Կարֆու կղզով։ Հրէաներն ըսկսել են հեռանալ կղզուց. մինչև այժմ գնացածների թիւը մօտ 1,000 է, մնացածները սպասում են, որ գործերը վերջացնեն և յետոյ հեռանան։ Բայց հեռանալիս էր ամբոխն արգելում է նրբանց, նաւակների մէջ քարեր նետելով։ Քարերով և փայտերով վիրաւորուածների թիւը մօտ 20 է։

Բայց ինչ է հրէաների հալածման պատճառը,—կորֆուցի ժողովրդի խիստ ֆանատիկոսութիւնն արդեօք, թէ ուրիշ, աւելի բարդ չարժառիթներ։ Երկրորդ ենթադրութիւնն աւելի ճիշտ է։ Տրիկուպիսի մինիստրութեան ժամանակ, մինիստր Թէօտիկին, որ կորֆուցի էր, շատ արտօնութիւններ տուաւ հրէաներին և ամեն կերպ աշխատում էր չոչել նրանց ինքնասիրութիւնը. օրինակ՝ հրամայեց, որ խիստ չքեղ հանդիսով թաղեն մի բաբբիի, որ և, ի հարկէ, խիստ զրդռեց քրիստոնեաներին։ Այդ ճանապարհով մինիստր Թէօտիկին ընտրութիւնների համար իւր օգտին 7,000 ձայն էր պատրաստում, հոգս չքաշելով հետևանքների մասին, իսկ կատաղութիւնը սրտներումը պահած կորֆուցիներն օգուտ քաղեցին առաջին յարմար դէպքից, որպէս զի փոխարէնը հատուցեն հրէաներին։ Բացի վերոյիշեալ պատճառից, մի զօրեղ պատճառն էլ այն էր, որ քրիստոնեայ վաճառականները տեսնում էին, թէ ինչպէս համարեա ամբողջ առևտուրը հրէաների ձեռքն էր անցել։

—

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Սրուսաղեմում քրիստոնեաների միջև նոր ընդհարում է տեղի ունեցել սուրբ տեղերի համար։ Կառուղներն եղել են կաթոլիկներն և յոյները. պատճառն եղել է մի դաւթի նորոգիլը։ Կռիւն այն աստիճանի է հասել, որ թուրք ոստիկանութիւնն ու զօրքը հարկ են համարել միջամտելու։ Մի քանի հոգի են սպանուել և վիրաւորուել։ Կ. Պոլսի ֆրանսիական դեսպանը Բ. Դ'ան մի բողոքագիր է ներկայացրել զօրքի միջամտութեան դէմ, որ իբր թէ անտեղի է եղել։

—Գերմանական առաջադիմականները պետական կառավարութիւնից պահանջել են, որ ճիշտ տեղեկութիւններ հաղորդէ Գերմանիայում եղած և արտասահմանից սպասուող հացահատիկների մասին։

—Ռուս-թրքական նոր դաշնագրի համաձայն, «Nat. Zeit.»-ի ասելով, Թիւրքիայում ապրող ռուս հպատակները առանձին արտօնութիւններ են ստանում. օրինակ, նրանք ազատ կը կացուցուեն մաքսահարկերից և դատական գործերում ենթարկուում են բացառապէս հիւպատոսական դատաւարութեան։

—«Temps»-ին հեռագրում են, որ իբր թէ Բելգրադի անցքերը Նատալիայի վրայ այնքան ազդել են, որ նրա քնքոյշ կազմուածքը չի կարողացել դիմանալ և նա խիստ հիւանդացել է։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Սէ-բուէ. Եէ-պէ-էէներին.— Ունգարական ֆինանսների մինիստր Վեկերլէն այս օրերս Պեշտի խմբագիրներին մի հաճելի սիւրպրիզ արաւ, բոլոր խմբագրութիւններին մի-մի արկղիկ նոր տեսակի սիգարետներ ուղարկելով։ Խմբագիրները ծխեցին այդ սիգարետներից և իրենց լրագիրներում գովասանական յօդուածներ գրեցին։ Այնու ամենայնիւ լրագիրներից մինն իւր պարտքն է համարում յայտ յայտնելու, որ երբ պ. մինիստրը նոր տեսակի բանկային տոմսեր դուրս թողնէ, բոլոր խմբագիրներին դրանցից էլ կուղարկէ, որպէս զի դրանց համն էլ առնեն և քննադատական յօդուած գրեն։

Մոռալ Կոնգոյս.—Կոնգոյի (Աֆրիկայում) պետութեան մէջ իւր սեպհական լրագիրն է սկսել լոյս տեսնել «Կոնգոյի Հոցնկի» անունով, որովհետև այնտեղ դեռ ևս չկան արագատիպ մեքենաներ և տառաձուլարաններ, ուստի այդ թերթը վիմագրւում է։ Թերթի խմբագիր-հրատարակիչը մինչև յոյն ժամանակ միակ աշխատակիցն է։ Այդ աֆրիկական խմբագիրը խիստ «մտրակող» ուղղութիւն ունի. էլ մարդ չէ մնում, որ չյայհոյէ։ Մի պաշտօնեայի նա մինդաղրում էր սպանութեան համար և ծաղրում է բելգիական թագաւորին, որ նա այնքան հոգս է քաշում սեաւորթ եղբայրների համար։

Խմբագիր-հրատարակիչ՝
ՍՊԱՆԴԱՐ ՍՊԱՆԴԱՐԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՆԱԻԱՑԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

I Սև ծովի վրայ

Բաթումից գնում են՝

Հինգշաբթի՝ երեկոյեան 4 ժամին ուղիղ գծով, Նովորոսէյսկ և Սուխում։

Շաբաթ՝ երեկոյեան 8 ժամին, ուղիղ գծով, բոլոր նաւահանգիստներով։

Երկուշաբթի՝ երեկոյեան 7 ժ. արտասահմանեան նաւահանգիստներ. կ. Պոլիս։

Բաթում գալիս են

Երեքշաբթի՝ կէս օրին մօտ, Օդեսայից, ուղիղ գծով։

Ուրբաթ՝ առաւօտեան Օդեսայից ուղիղ գծով, Կերչի և Նովորոսէյսկի վրայով։

Կիրակի՝ առաւօտեան կ. Պոլսից։

Փոթիից Բաթում գնում են

Հինգշաբթի՝ առաւօտեան ժ. 9-ին։

Շաբաթ՝ առաւօտեան ժ. 9-ին։

Երեքշաբթի՝ երեկոյեան։

Փոթիից Բաթում գալիս են՝

Ուրբաթ և կիրակի կէս օրից յետոյ ժ. 2-ի մօտերքը։

ՊՈՍՏԱՑԻՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ ԹԻՖԼԻՍԻ ԵՒ ՎԼԱԴԻԿԱՒԿԱԶԻ ՄԻՋԵՒ

Թիֆլիսից գնում է Վլադիկաւկազ

Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառք (կարէտ) առաւօտեան ժամը 9-ին, գիշերում է Մլէթում և միւս օրը երեկոեան ժամը 8-ին հասնում Վլադիկաւկազ։

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող (օմնիբուս) երեկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին գիշերելու միւս օրը երեկոյեան ժամը 7-ին հասնում Վլադիկաւկազ։

Վլադիկաւկազից Թիֆ. գալիս է.

Ա. Հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը (կարէտ) առաւօտեան ժամը 9-ին և գիշերելով Մլէթ կայարանում, միւս օրը երեկոյեան ժամը 8-ին հասնում է Թիֆլիս։

Բ. Վեց հոգու տեղ ունեցող կառքը (օմնիբուս) երեկոյեան ժամը 3-ին և առանց ճանապարհին գիշերելու միւս օրը երեկոյեան ժամը 7-ին հասնում է Թիֆլիս։

ԵՐԿԱԹՈՒՂՈՒ ԵՐԹԵՒԵԿՈՒԹԻՒՆ

I Անդրկովկասեան երկաթուղի

Գնացքը Թիֆլիս-գալիս է

Բաթումից,	պոստ.	11 ժ. 8	ր. կ.
Բագուից,	«	7 ժ. 40	ր. առ.
Բաթումից,	մատ. ապ.	8 ժ. —	ր. առ.
Գանձակից,	»	8 ժ. 20	ր. կր.

Գնացքը Թիֆլիսից գնում է

Բաթում,	պոստային.	8 ժ. 40	ր. առ.
Բագու,	»	12 ժ. 8	ր. իշ.
Բաթում,	մատ. ապ. գն.	3 ժ. 10	ր. ց.
Գանձակ,	«	ժ. 45	ր. առ

II Անդրկասպեան երկաթուղի

Ուզուն-Ադայից գնում է 6 ժ. 40 ր. եր
Ուզուն-Ադա գալիս է 7 ժ. 48 ր. առ.
Ուզուն-Ադայից գնացքը գնում է և գալիս երեքշաբթի և շաբաթ օրերը։
Սամարղանդ գնացքը գալիս է և գնում է ուրբաթ և երեքշաբթի օրերը։

I Ռոստով-Վլադիկաւկազի երկաթ.

Վլադիկաւկազից գնում է 9 ժ. 30 ր. առ
Ռոստով գալիս է 8 ժ. 48 ր. առ.
Ռոստովից գնում է 7 ժ. 28 ր. ցե

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՋԳՈՒՇԱՑԵՔ ԿԵՂԾԻՔԻՑ
տաղտկալուծիչ
ԲՈՐԱԿԱ-ՏԻՄՈԼԵԱՆ ՕՃԱ

Պրովիզոր Գ. Փ. Իւրգենսի գործէ ածւում այրուածքի, ելունդի, պիսակի, դեղին բծերի և քրտնելու դէմ. Առաջարկւում է ինչպէս ամենաբարձր յատկութեան արդուզարդի անուշահոտ օճառ։ Վաճառւում է Ռուսիայի ամենալաւ դեղատներում և դեղավաճառների մօտ։

Մէ հատը գինն է 50 կոպ., 1/2 ն ո ր ը—30 կոպէկ։

Գլխաւոր պահեստը Մոսկուայում, Կ. Ի. Ֆերրէյնի մօտ Թիֆլիսում Կովկասեան ընկ. դեղ. ապր. պահեստում, Պետրբուրգում, Պոլտավի և Աղմուրովի մօտ

(Խ.) 10—10

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՄԲ
№ 33 ԼՈՑՄ ՏԵՄԱՆ № 33
ՀԵՆՐԻԽ ՊԵՍՏԱԼՈՑԻ
„ԼԻՆՀԱՐԴ ԵՒ ԳԵՐՏՐՈՒԴ“-Ը
(133 եր.) ԳԻՆՆ Է 25 Կ.
Վաճառւում է կեդրոնական գրավաճառանոցում։
(Խ.) 10—3

Ջ. ԲԱԼՈՒՂԵԱՆԻ
ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
Գինն է 50 կոպ.
Վաճառւում են կեդրոնական գրավաճառանոցում։
(177) 3—3

Պատրաստելը և վաճառումը, որպէս վնասակար նիւթեր չպարունակող իւր բաղադրութեան մէջ, թոյլատրուած է Պետրովսկի Նահանգական Վարչութեան Բժշկական բաժնի կողմից, առևտրական ընդհանուր հիմունքների վրայ։

ՆՈՐ ԿՕՃԼԴ-ԿՐԷՄ
ԱԼԴԵՀԻԴ
ՎԼԱԴԻՕ ՔՄԿՈՍԻ
Մի սրուակի գինն է 1 րուբլի։

Ամեն օր գործածելով, փափկացնում է մորթը, սպիտակութիւն և թարմութիւն է տալիս նրան, պահպանում է խորշոմներից և միևնոյն ժամանակ աննկատելի է մնում երեսի վրայ։

Վաճառւում է բոլոր դեղատներում, դեղօրէից և հոտաւէտ իւղերի ամենալաւ մագազիններում. Թիֆլիսում—Վ. Գրիվնակի և Կովկասեան ընկերութեան դեղօրէից մագազինում։

Գլխաւոր պահեստը Բ. Կրեմերի մօտ, Մոսկուայում, Ստարո-Գոստինսկի Դվոր, № 29—30։
(№ 8752) 10—7

Թիֆլիսի Հայոց Հրատարակչական ընկերութեան Հրատարակութեամբ լոյս տեսան հետևեալ գրքոյկները.

1. Էօհաննա Սպիրի «Վարդ-Րէսլին». գերմ. թարգմանեց Ի. Յ. գինն է 10 կոպէկ։

2. Կոմս Լ. Տոլստոյի «Աստուած գիտէ արդարն ու մեղաւորը բայց դատաստանը շուտ չի անում». թարգ. Մ. Ս. գինն է 7 կոպէկ։

3. Դ. Վալդնէրի «Հաւատարիմ Սավիտրին». հնդկական վէպ գերմ. թարգմանեց Փ. Վարդանեան։ Գինն է 10 կոպէկ։

Վաճառւում են կեդրոնական գրավաճառանոցում։

(0-0-0) X—11

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 5-го Іюня 1891 г. Տպարան Կաւկազ լրագրի գրասենեակի Типографія конторы газеты Кавказъ, Гол. пр, д. Читахова